

de provincie Beiroeth en het district Jeruzalem tot de uitzonderingsgebieden behoorden. En Mac Mahon, die in 1915 de toezegging namens de Engelse Regeering had gedaan, heeft dit in een brief van 23 Juli 1937 nader bevestigd. Hij had niet de bedoeling gehad Palestina bij het onafhankelijke Arabië te betrekken. Het schijnt dus, dat de Arabieren uit de oorspronkelijke toezegging te veel hebben afgeleid. Toch laten zij hun standpunt niet los.

Bovendien beroepen zij zich ook op hun overwegende getalsterkte. Prof. Dr. Joh. de Groot geeft in zijn brochure: „De diepste oorzaken van de troebelen in Palestina” de volgende officiële cijfers van Palestina met inbegrip van het Oost-Jordaanland: 648.556 Mohammedanen, 147.687 Joden en 76.083 Christenen, waaronder vele Christelijke Arabieren. De Joden vormden dus ongeveer precies een zesde deel van de totale bevolking. Deze cijfers zijn van 1937. Na de pogroms in Nov. '38 in Duitsland zijn de cijfers zeker gewijzigd.

Zoo staan vooral sinds de Balfour-verklaring beide partijen scherp tegenover elkaar. Telkens zijn de verhoudingen gespannen. Ernstige onlusten komen herhaaldelijk voor. Met de bajonet op het geweer moesten de Engelse troepen telkens de orde herstellen. Maar herstel van orde is nog geen herstel van vrede. En daarop moest de Engelse Regeering wel aansturen, omdat zij blijkbaar naar beide kanten door beloften gebonden is en de Joden zoomin als de Arabieren uit Palestina kan verwijderen. Vandaar dat zij beide partijen naar Londen riep. Zij moesten aan dezelfde tafel maar eens met elkander overleggen om tot overeenstemming te komen (de Ronde-Tafel-Conferentie). Het moest tusschen beide tot een soort compromis komen om in eenzelfde staatsverband elkaar te verdragen. Zoo hoopte de Regeering. Maar na zes weken moest zij verklaren, dat de conferentie mislukte en ze dus genoodzaakt was zelf de Palestina-kwestie te regelen.

Haar voorstel komt nu in 't kort hierop neer: Zij zal een onafhankelijk Palestina-staat stichten onder het bestuur van een hoogen Commissaris, die de hoogste gezagsdrager is; met een overgangsperiode voor de bevolking (Joden en Arabieren) om tot zelfbestuur te komen. Zij zou voorts een beperkte Joodsche immigratie willen toestaan. De eerste vijf jaren zou deze tot 75.000 beperkt worden; gemiddeld dus 15.000 per jaar. Aan het einde dezer vijf jaren zou men nader kunnen oordeelen in het licht van de Joodsche en Arabische openbare mening. Wat er van worden zal moet nog blijken.

Zoo rijzen er tal van bezwaren tegen het Zionistisch ideaal. Het is zeer onwaarschijnlijk, dat Palestina de toekomstige woonplaats van het Joodsche volk zal worden.

Vooreerst blijkt uit het mislukken der Ronde-tafel-conferentie duidelijk, hoe moeilijk het is een reeds bewoond land te koloniseren. Twee verschillende rassen — en dan het Joodsche en Arabische ras — in één staatsverband geeft schier overal botsingen. De meest wijze politiek van Engeland zal in een eventueel te stichten Palestina-staat die botsingen niet kunnen voorkomen.

Voorts is er de oneenigheid onder de Joden zelf. Vele orthodoxe Joden hebben bezwaar tegen den modernen Jodenstaat van het Bazeler program zonder godsdienst. De naam van God werd door Herzl zelfs niet genoemd. Hij bedoelde een Jodenstaat in politiek-nationalen zin. De kleine groep der Mizrachisten bijv. wil in het land der Vaders, den God der Vaders weer gaan dienen overeenkomstig het Oude Testament. De Reformjoden daarentegen willen in de landen, waar zij het goed hebben blijven en zich aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. Zij schrappen uit hun gebeden iedere heenwijzing naar den Messias en naar een terugkeer eens in het oude vaderland. Ook die onderlinge verdeeldheid onder de Joden maakt de immigratie naar Palestina op groote schaal onmogelijk.

En eigenlijk is ook het land te klein om een grooten Jodenstaat te bevatten. Zelfs in zijn bloeitijd had Palestina volgens Dr. Kuyper waarschijnlijk niet meer dan 4 miljoen, volgens anderen niet meer dan 2½ miljoen inwoners. Meer dan 2½ miljoen zou het nu zeker niet kunnen bevatten, wel minder. Dr. Kuyper schatte het op 1½ miljoen: „Woont er wat er wonen kan, dan zal het een bevolking kunnen voeden van 1½ miljoen.” Van een tehuis voor het geheele Jodendom, dat ongeveer 15 miljoen bedraagt, is er dus in de verste verte geen sprake. Gezien de 800.000 inwoners, die het thans wel zal herbergen, zou het hoogstens nog een paar honderd duizend kunnen opnemen. Bovendien is het land ook voor een grootsch-opgezette industrie ongeschikt. En behalve landbouw en veeteelt is ook die voor zoo-veel inwoners dringend noodig.

Het schijnt inderdaad dat het Zionisme zijn hoogtepunt overschreden heeft. De stichting van een onafhankelijk Jodenstaat in Palestina is een onbereikbaar ideaal gebleken. Zij zullen zich wel tevreden moeten stellen met een Palestina-staat, waarin de Arabieren de groote meerderheid en de Joden een kleine minderheid vormen.

Z.

JÖH. J.

UIT DE SCHRIFT

Voedsel.

En Hij verootmoedigde u, en liet u hongeren, en spijde u met het Man, dat gij niet kentet noch uwe vaders gekend hadden; opdat Hij u bekend maakte, dat de mensch niet alleen van het brood leeft, maar dat de mensch leeft van alles wat uit des HEEREN mond uitgaat.

Deut. 8:3.

Het zou met de wereld en met ons zelf er heel wat beter uitzien, indien wij ons meer doordringen van de rechte beteekenis van het begrip voeding. Voeding beteekent levensonderhoud. Onderhoud van den levenden mensch. Nu is dat leven niet slechts lichamenlijk, want de mensch is nog wat anders dan een lichaam. Daarom is ook de voeding nog wel iets anders dan onderhouding van dat lichamenlijk bestaan. Wij weten tegenwoordig er alles van, dat de voeding niet „eenzijdig” moet zijn; tenminste, wij passen deze stelling toe op de spijs, die voor het lichaam wordt bereid, en in haar samenstelling wetenschappelijk zelfs wordt ingedacht. Maar men vergeet soms, dat elke voeding, die alleen naar het lichaam ziet, in nog veel vreeselijker zin eenzijdig is. Het komt allereerst er op aan, dat de mensch leve, en daarom kan alles wat dien éénen ongedeelden mensch waarlijk voedt, in heel zijn ongedeeld bestaan voor God voedsel heeten.

Dit is één van die zeer eenvoudige gedachten, welke in Deuteronomium 8:3 liggen uitgedrukt. Daar wordt teruggezien op de woestijnreis, die het volk Israël onder vele smarten heeft doorgelopen. Geklaagd was, dat het volk honger had. Dus, zoo concludeert nu menigeen, men had daar geen voedsel. Neen, zegt nu de schrijver van ons hoofdstuk, men had daar wel voedsel. Israël was geen aan zichzelf overgelaten troepje menschen, maar het was een volk, dat 's Heeren verbondsgelovene aandacht had. Daarom staat er ook: Ik liet u hongeren, Ik liet u hongeren. M.a.w. die honger was geen toeval, doch werd toebereid door wijs en vaderlijk beleid. Want door dien honger is het volk verootmoedigd; en die verootmoediging was noodzakelijk, omdat het volk anders niet leefde gelijk het moest. Die honger was dus voedsel, evenals, naar Kierkegaard's woord, onze verdrukking soms onze „weg” is, de weg, waardoor wij moeten ingaan in het koninkrijk der hemelen.

Dat treft ons nog scherper, wanneer wij letten op wat nog volgt. Ik gaf u het manna. Dat manna was inderdaad lichamenlijk voedsel. Maar de Heere liet het niet bij dat „brood” alleen. Hij heeft eerst den honger laten komen, opdat het volk zou weten en erkennen, dat van zijn elgen kant alle mogelijkheden waren afgesneden, dat alle zijne „gelegenheden” waren geweken voor „verlegenheden”. En daarom is dat manna een tijdlang uitgesteld; het voorkwam den lichamenlijken honger niet, maar deze honger kwam vóór het manna. Immers, het volk moest eerst weer voor het wonder oog hebben, en naar Jahwe zich uitstrekken, en zijn eigen verlegenheid erkennen, voordat het voor het manna als voedsel voor verbondskinderen in hun tegenstelling met „heiden-honden” ontvankelijk zijn kon. God wilde geen monden voeden, maar menschen. Monden kan hij vullen met manna; maar de menschen Gods behoeven in het manna het geloofsverkeer met God, geloofsinzicht, concreet vertrouwen, kennis van zichzelf en kennis van God. Daarom was die honger instrument der voeding; want hij leidde het volk tot afhankelijkheidserkenntenis. En toen pas kwam het manna. Het kwam als wonder; noch de eters, noch hun vaders hadden het ooit gekend. Maar het wonder ziet en proeft slechts, wie afzielt van alle afgoden. Zoo kwam de spijs voor den uitwendigen mensch tegelijk met de spijs voor den inwendigen.

Deze voeding had resultaat. Het volk heeft er door mogen leeren, dat het „niet bij brood alleen” leeft, dat het voor ons leven niet aankomt op de spijs in zichzelf, de spijs en dan niet meer, doch dat het aankomt op het woord van God, d.w.z. op Zijn beschikking, op Zijn scheppings- en her-scheppingswoord, dat den loop van het ééne verbondsleven, en den weg van 'hemelsch brood op aarde en den samengang van in- en uitwendigen mensch in de ééne onderhoudings- en regeerings-acte van Gods voorzienig bestel souverain en vrij beheerscht.

Omdat nu aan dit volk van het verbond de Vader in den duren tijd van honger spijs gaf door het wonder, daarom „was” dat manna Christus. Christus schonk zich daarin weg aan Zijn eigen volk. Hij kon dat doen, omdat Hij later zelf voor dat volk hongeren zou. Ja, Hij is de eenige, die dit woord van Deuteronomium in geest en lijf heeft voelen branden, wijl Hij wist, wat voeding was. Toen Zijn lichaam hongerde in de woestijn, heeft Hij Satan hooren zeggen: maak nu brood uit deze steenen. Maar Hij heeft dat niet gedaan. Want Hij wist: brood, dat niet met het woord Gods meekomt, geldt het verbondskind niet als kindervoeding. De mensch is niet zijn lichaam.

Zoo dreef Hij Satan weg met het woord van onzen tekst.

Laat ook ons blijvend hieraan denken. Want de vraag, wat „zegen” is, is niet te beantwoorden, zonder dat men aan dit woord getrouw blijft. Ook wij zullen moeten inzien, dat alleen wat ons weder en wederbrengt op onze plaats voor den HEERE, en ons dus als menschen Gods volmaakt toerust, voeding van kinderen is. Het kan brood zijn, maar ook tijdelijke broodeloosheid. Gezonde gelegenheid, maar ook gezonden verlegenheid. En omdat het hier bedoelde „woord Gods” altijd beteekent het element van het ons-niet-ter-beschikking-gegevene, daarom is het voortbestaan van den mensch-van-God altijd een wonder der souveraine genade. Al-machtige en alomtegenwoordige verbondskracht.

Gelukkig, wie in het eten van Israël in de woestijn dit wonder permanent zag worden. Nog steeds is voor zijn geloof het brood zijns levens Christus. Wie van het manna eet, kan weder hongeren; wie Hem eet, hongert niet meer in alle eeuwigheid.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

Dankbetuiging.

Nu ik weer mijn „Reformatie”-werk langs den gewonen weg ter hand mocht nemen, wil ik mijn hartelijken dank betuigen aan alle medewerkers, die de verschijning van ons blad hebben mogelijk gemaakt zonder eenige moeite; aan den uitgever, die zich willig heeft geschikt en hartelijk heeft meegewerkt; en niet het minst aan de Heeren Prof. Dr. S. Greijdanus en ds. C. Veenhof, die, de één in Kerkelijk Leven, de ander in Perschoon, geen moeite ontzien hebben om ons blad zijn gewone aanzien te geven. Ik weet, hoezeer beiden met werk overladen zijn, en ben daarom des te meer erkentelijk voor de groote hulpvaardigheid, door hen betoond. Het doet mij genoegen, ook uit naam van de lezers hen te mogen danken. Van alle kanten vernam ik betuigingen van ingenomenheid en dankbaarheid voor wat zij in dien tijd hebben gepresteerd.

K. S.

Mededeeling en verklaring.

Uit een artikel in „De Wachter” (28 April 1939) blijkt, dat er geruchten in omloop zijn, volgens welke de ter synode van 1936 benoemde „commissie van acht” „eigenlijk niet meer dan VIJF leden telt”. „Zooals men weet”, aldus het blad, „heeft PROF. GREIJDANUS zich indertijd teruggetrokken en daarvan publiek mededeeling gedaan” (zie „De Reformatie” 15 April 1938). „Er wordt nu verteld, dat sinds eenigen tijd nog twee andere hoogleeraren zich geheel uit den arbeid der commissie hebben teruggetrokken. Zoodat er nu slechts VIJF commissie-leden zijn, die dan eenstemmig zijn en met bepaalde voorstellen op de synode zullen komen.”

Zonder ons uit te spreken over den inhoud van de woorden in dezen laatsten bijzin (daargelaten, dat dit niet op onzen weg ligt, zijn wij dienaangaande even onkundig als anderen) vinden wij in het feit, dat zulke geruchten, van welke de bron ons eveneens onbekend is, in omloop zijn, aanleiding, gemeenschappelijk te verklaren:

a. dat ondergeteekenden zich niet hebben teruggetrokken en zich dus blijven beschouwen als leden der commissie bovenbedoeld;

b. dat zij dan ook hopen te voldoen aan de hun gegeven opdracht;

c. dat zij evenwel niet meer vergaderen met de andere leden der commissie;

d. dat zij over redenen en oorzaken van dit niet meer saam-vergaderen te zijner tijd aan de synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland mededeelingen hopen te doen.

K. SCHILDER.

D. H. TH. VOLLENHOVEN.

Kampen.

Amsterdam, 1 Mei 1939.

Vertrouwen.

Het blijkt me, dat enkele kerkbode-redacteuren zich min of meer kritisch hebben uitgelaten over één van mijn „reisindrucken”, het stuk n.l., waarin ik enkele dingen opmerkte aan het adres van prof. Hepp. Tot op zekere hoogte kan ik dat verstaan; ik heb indertijd zelf uit Grand Rapids een telegram gezonden naar Goes, om het artikel op te houden tot na mijn terugkeer; ik wilde dan enkele zinnen schrappen of wijzigen. Niet alsof ik het stuk zakelijk niet voor mijn rekening nam. Maar omdat ik vermoedde, wat ook uitgekomen is, dat men op enkele bijzonderheden den nadruk zou leggen en de hoofdzaak op den achtergrond dringen. Door verduidelijking wilde ik dat gevaar helpen voorkomen. Het telegram kwam evenwel te laat.

Wat een enkele schreef, is mij geen antwoord waard; het is te doorzichtig, ook in het weglaten van het punt, waar het over ging, en dat toch wel aangegeven was. Er zijn publicisten, die men niet hoort, als prof. Kuyper openlijk beschuldigt van bewuste misleiding, of prof. Grosheide van een „den sterken man spelen”. En zelf gaan ze tienmaal meer den persoonlijke kant uit dan zij anderen verwijten.

Daarom sta hier nogmaals de verklaring, dat ik niet persoonlijk wil zijn. Het zijn zaken, als prof. Hepp

schrijft, dat bezoeker er twistpunten opnieuw te maar dat t had. Dat z onder een s onherroepen sche twistp ties. En il gewerkt in van midde. vorig num zien. Beder zijn, waarnu sproken wo alles dult om mijn a de Kerken te zwijgen, uitdrijft. M niet in com mijn toe in Amerike

Karl Barth

In het art

ik enkele

K. Barth de

op verschil

zijds, en d

Thans, ter

de pers he

hebben, zo

is mij ook

Barth. Ma

afwezighe

a. Prof. E

tekst heef

het staat i

Hesse; ik

b. maar i

deze verta

had kunne

c. alsmed

drachten g

waarnaar

d. mijn

de artikel

artikelen.

Wat over

handelt d

critiek op

dat Barth

schotsche v

e. een ve

te meer om

naast elka

f. juist i

van de com

kreeg daar

g. hetgee

verzekeren

„kritisch-pr

genomen te

art. 6, en

h. de lati

een offic

de kerk.

rijker uitd

van 1560, m

laten staan

lijkt, en de

voordracht

juist als

i. gaarne

de door m

zich tegenc

kan beroep

j. mijn l

wjl de m

schotschen

k. en wa

afwijking

en een da

fessie zelf

verzekert

van het o

l. in zijn

kwesties i

motieven i

van Nederl

dan kan h

soon groote

hoop ik te

over de r

allesbehalv

Tweede

Ds B. H

er over, d

een artikel

op tournee

Hij me

doop, di

raasing

het indr

de oude

meerden

et woord van
nken. Want de
beantwoorden,
ouw blijft. Ook
wat ons weder
r den HEERE,
maakt toernst,
rood zijn, maar
de gelegenheid.
En omdat het
beteekent het
kking-gegevene,
n mensch-van-
ine genade. Al-
verbondskracht,
aël in de woest-
len. Nog steeds
evens Christus,
honger; wie
e eeuwigheid.
K. S.

EVEN

ngs den gewonen
mijn hartelijken
e de verschijning
kt zonder eenige
ig heeft geschikt
t het minst aan
ds C. Veenhof,
r in Perschoow,
lad zijn gewone
elden met werk
meer erkentelijk
en betoond. Het
de lezers hen te
n ik betuigingen
voor wat zij in
K. S.

(28 April 1939)
n, volgens welke
commissie van
"JF leden tell".
heeft PROF.
aggetrokken en
an" (zie "De
ordt nu verteld,
ere hoogleraren
missie hebben
hts VIJF com-
nig zijn en met
zullen komen."
den inhoud van
n (daargelaten,
jn wij dienaar-
vinden wij in
elke de bron ons
zijn, aanleiding.

t hebben terug-
ouwen als leden
oen aan de hun
gaderen met de
ten van dit niet
aan de synode
Nederland mede-

LENHOVEN.

redacteuren zich
en over één van
vaarin ik enkele
prof. Hepp. Tot
ik heb indertijd
onden naar Goes,
zijn terugkeer; ik
of wijzigen. Niet
jn rekening nam
itgekomen is, dat
druk zou leggen
d dringen. Door
alpen voorkomen.

antwoord waard;
ten van het punt,
aangegeven was
als prof. Kuyper
leiding, of prof.
an spelen". En
onlijken kant uit
ring, dat ik niet
als prof. Hepp

schrijft, dat het vertrouwen van dr Beets („dat n.l. onze bezoeker er niet aan denken zal om hier nederlandsche twistpunten te behandelen en veel minder om twistvuur opnieuw te doen oplaaien in ons land") hem wel eerde, maar dat toch de „Banner"-redacteur een fijne neus had. Dat zijn aantijgingen, die men wel begraven kan onder een stortvloed van woorden, maar die tot nu toe onherroepen zijn blijven staan. Ik heb geen nederlandsche twistpunten behandeld, maar amerikaansche kwesties. En ik heb geen twistvuur doen oplaaien, doch gewerkt in de richting van de vrede. Met aanwending van middelen, die prof. Hepp — ik verwijs naar het vorig nummer — in Nederland niet aangewend wil zien. Bedenkt men daarbij, dat er brieven in het spel zijn, waarover ginds op straat en ook in de pers gesproken wordt, en waarover ik gegevens bezit, dan wordt alles duidelijk. Het gaat niet om mijn persoon, maar om mijn ambtelijke plaats als dienaar der Gereformeerde Kerken. Ik ben bereid, daarover zooveel mogelijk te zwijgen, tenzij de loop der dingen een anderen kant uitschiet. Maar vredesbetuigingen naar buiten moeten niet in conflict komen met handelingen, die zonder mijn toedoen, toch reeds publiek besproken zijn in Amerika.

K. S.

Karl Barth en de Schotsche Belijdenis.

In het artikel „Bij het Kerstfeest" (23 Dec. '38) noemde ik enkele voorbeelden van de wijze, waarop prof. dr K. Barth de Schotsche Confessie had behandeld. Ik wees op verschillen tusschen zijn parafrase en vertaling enerzijds, en den latijnschen tekst van Müller anderzijds. Thans, terugkomende, zie ik, dat prof. Barth ook via de pers heeft meegedeeld, mij hierover geschreven te hebben, zonder antwoord te ontvangen. Nu, hetzelfde is mij ook al eens overkomen van de zijde van prof. Barth. Maar wat mij betreft, was de eenige oorzaak: afwezigheid. Wat de zaak zelf aangaat, het volgende: a. Prof. Barth wijst mij erop, dat hij een schotschen tekst heeft gebezigd. Inderdaad, dat wist ik al, want het staat in zijn „Vorwort". Hij gebruikte de editie-Hesse; ik wies naar Schaff, Creeds of Christendom; b. maar in hetzelfde Vorwort stond ook, dat de auteur deze vertaling eerst na afsluiting van zijn voordrachten had kunnen raadplegen;

c. alsmede, dat hij in de eerste helft van zijn voordrachten gebruikte had de latijnsche editie van Müller, waarnaar ik verwees;

d. mijn critiek richtte zich op zijn „weergave" van de artikelen 6 en 13. De Schotsche Confessie heeft 25 artikelen. Artikel 6 valt dus zeker onder die eerste helft. Wat over art. 13 gezegd is, misschien niet (daarover handelt de elfde voordracht en er zijn er 20). Maar mijn critiek op dat punt ging dan ook over het begrip „causa", dat Barth door „grond" vertaald had; welnu, ook de schotsche vertaling heeft: of the cause of gude warkis; e. een vertaling bevat de exegese van den vertaler; temeer om die reden moet men vertaling en parafrase naast elkander leggen, wat ik deed;

f. juist in die parafrase lag de zakelijke afwijking van de confessie, gelijk ik uit liet komen; de vertaling kreeg daardoor, vgl. b en c, eigenaardige beteekenis; g. hetgeen te meer opvalt, als men prof. Barth hoort verzekeren, dat ook zijn voordrachten wilden zijn een „kritisch-productieve herhaling van den tot grondslag genomen tekst"; die tekst was dus Müller voor wat art. 6, en „Cause" voor wat art. 13 betreft;

h. de latijnsche tekst van Müller is (Müller, XXXVI) een officiële latijnsche vertaling, in opdracht van de kerk. Waar het latijn als wetenschappelijke taal rijker uitdrukkingmogelijkheid heeft dan het schotsch van 1560, mag men geen onduidelijkheid van het schotsch laten staan, als de latijnsche editie officieel verduidelijkt, en de begrippen (b.v. „komen") toespist; Barth's voordracht breekt op het latijn; dus ook zijn vertaling juist als „zijn" vertaling;

i. gaarne vestig ik er de aandacht op, dat Barth inzake de door mij genoemde voorbeelden voor een gedeelte zich tegenover den latijnschen tekst op den schotschen kan beroepen;

j. mijn bezwaar is echter daardoor niet vervallen, wijl de meeste afwijkingen ook afwijkingen van den schotschen tekst zijn;

k. en waar Barth herhaaldelijk vrij vertaalt, daar is afwijking van den latijnschen tekst betreutswaardig, en een daadwerkelijk ingrijpen op den inhoud der confessie zelf, vooral waar het een auteur geldt, die voorat verzekert, dat hij zich punt voor punt op den inhoud van het oude stuk heeft bezonnen;

l. in zijn brief ging prof. Barth niet op de theologische kwesties in. En ik ga niet op de kwestie in, welke motieven ik bij mijn bestrijding had en heb. Als hem van Nederland uit volledige inlichting verschaft is, dan kan hij weten, dat ik herhaaldelijk voor zijn persoon grooten eerbied betuigd heb. Tegen zijn denkbeelden hoop ik te blijven waarschuwen. Overigens is wat Barth over de nederlandsche gereformeerden laat drukken, allesbehalve vriendelijk of rechtvaardig.

K. S.

Tweeërlei waardeering.

Dr B. Holwerda schrijft in „Amersfoortsch Kerkblad" er over, dat in het „Calvinistisch Weekblad" van 7 April een artikel voorkomt van dr Kunst over „Karl Barth op tournee". We lezen:

Hij memoreert de kritiek van Barth op den kinderdoop, die voor vaktheologen werkelijk niet een verrassing was; zijn standpunt inzake de Schriftcritiek; het indragen van Barth's allernieuwste gevoelens in de oude belijdenis; i.e.w. al de bezwaren, die Gereformeerden tegen Barth moeten hebben. Maar des te

meer moeite heb ik met de slotzinnen: „Hij heeft een getuigenis gegeven. God zegene dat werk. Hij, de Machtige, doe ermee, wat Hem behaagt. En laat ons bidden, dat God door het werk van dezen geleerde velen moge terugbrengen tot de gehoorzaamheid aan Zijn Woord".

Ik geloof, dat deze zinnen aan de pen van den schrijver en de aandacht van de redactie zijn ontsnapt. Het is me niet duidelijk, hoe we voor het werk van Barth kunnen bidden, als we ernst maken met onze volstrekt afwijzende critiek op Barth's Schriftcritiek; op zijn aantasting van de belijdenis; op zijn verwerping van den Doop enz. Kunnen we in ernst van God vragen, dat Hij door dit werk velen terugbrengt tot de gehoorzaamheid aan het Woord?

Temeer zit ik met deze waardeering voor het werk van Barth, als ik me herinner den feilen aanval op Janse, die onlangs in ditzelfde orgaan gedaan werd. De heer Janse doet tenminste een poging, uit de Schrift zijn anthropologie te bewijzen, of liever: die Schriftuurlijk te fundeeren. Men kan natuurlijk erover verschillen, of die poging geslaagd is. Maar het felt blijft, dat Janse toch buigen wil voor de Schrift. Ik zit niet alleen dus met die opwekking tot gebed voor Barth's werk als zodanig, maar evenmin is me duidelijk, waarom dit orgaan zooveel welwillender houding aanneemt tegenover Barth dan tegenover Janse. Gaan we op die manier niet afbreken de bruggen tusschen de menschen, die voor de Schrift buigen, terwijl we bruggen leggen naar menschen, die een volkomen andere houding aannemen tegenover de Schrift?

Even verder lezen we:

Iets dergelijks trof me in de houding van De Veldkamp, die in „Blijft in Mij" een bijdrage schreef, waarin hij Kagawa noemt een gezant van het Koninkrijk der hemelen; terwijl hij een belijdenisgeschrift van De van Dijk: „Verbond en belijdenis", op een bijna vijandige manier bespreekt. De van Dijk zou in dat boekje de jonge belijders tegen hun eigen belijdenis ophitsen (!); en als De van Dijk daartegen opkomt, verklaart De V., dat het systeem van De v. D. niet gedeeld wordt door de belijdenis; die stelling, die hij direct moest bewijzen, wordt zonder meer geponeerd, met de opmerking, dat het leveren van bewijs voorloopig niet aan de orde is. Ik vind dit erger nog, dan wat ik boven noemde. Dit is niets anders dan grove verdachtmaking, als zelfs geen poging tot bewijs gedaan wordt.

Maar ik zie toch eenige overeenkomst met het bovengenoemde geval: staat Kagawa nu dichter bij ons dan De v. Dijk; en zijn onze jonge menschen bij den eerste veiliger dan bij laatstgenoemde?

Deze methode lijkt me volstrekt afkeurenswaardig. Als we zoo doorgaan, jagen we de Gereformeerden uit elkaar met een waardeering gebaat tegenover menschen, die zeker niet Gereformeerd zijn. Bidden voor Barth's werk, en dat van Janse fel veroordeelen; Kagawa is gezant van het Koninkrijk der hemelen, en De van Dijk hitst op tegen de belijdenis: is het nu zoo onmogelijk geworden, om elkaar te vinden?

Zien we dan de verhoudingen niet meer?

K. S.

Verantwoording.

Omdat het deels gevers betreft, die alleen „De Reformatie" lezen, neem ik hier een gedeelte over van de verantwoording van giften uit „Bazuin" en „Wachter".

Na een lezing te Grand Rapids betrad een broeder het platform, die mij in de hand stopte een enveloppe, inhoudende \$5, met opschrift: „Voor de 6e, N. N." (het was in de Protestant Reformed Church). Dadelijk na aankomst heb ik te Rotterdam (Amsterdamsche Bank) dollars gewisseld. Ze werden berekend tegen f1,89. We boeken dus voor het fonds zesde hoogleraar f9,45.

Wat voorts het fonds opleiding predikant Argentinië betreft, voor de verantwoording inzake dit fonds heeft tijdens mijn afwezigheid dhr Doekes gezorgd, wien ik daarvoor ten eerste dank breng.

Ook daarvoor kwamen enkele giften binnen uit Amerika.

In de eerste plaats kan ik melden, dat een twee-en-negentig-jarige zuster, de wed. Gritters te Hull (Iowa), die nog zeer meeleeft met de Theol. School te Kampen, mij \$5 gaf voor het Suppletiefonds. Dat is in Nederlandsche munt volgens de koers van den dag na mijn aankomst f9,45.

Vervolgens werd mij voor hetzelfde doel de opbrengst ter hand gesteld van een collecte in de Chr. Ref. Church van Alameda. Het bedrag was \$15,—, dat is dus f28,35.

Voor het speciale doel van de hulp inzake de opleiding van een predikant voor Argentinië werd mij „een gave uit Pella" ter hand gesteld ten bedrage van \$5,—. Dat is dus f9,45.

Onmiddellijk daarna ontving ik van een anderen broeder (N. N. uit Edgerton) voor hetzelfde doel \$1,—, dat is f1,89.

Voorts stelde ds Verhul van Edgerton me eveneens \$10,— ter hand, zijnde het overschot van een collecte na aftrek van onkosten voor zaalhuur etc. Dat maakt dus f18,90 voor het fonds.

Het spreekt vanzelf, dat ik voor deze Amerikaansche giften zeer erkentelijk ben.

Gironummer 127278.

K. SCHILDER.

Bovendien ontving ik nog uit Den Haag, door bemiddeling van A. S. aldaar, onder letter P. R. M. f10,— hulp opl. pred. Argentinië.

Hartelijk dank, ook voor deze laatste gift. K. S.

Christusgemeenschap bij Johannes Calvin.

Dr W. Kolfschus heeft onder bovenstaanden titel een mooi werk uitgegeven bij Buchhandlung des Erziehungsvereins Neukirchen Kr. Moers, dat én om het onderwerp én om de wijze van behandeling ten eerste kennismaking en bestudeering verdient, en van belang is ook met betrekking tot dogmatische geschillen tegenwoordig onder ons.

Na een hoofdstuk over de „bisherigen Forschung", waarin hij zegt, dat niet alleen de wensch om helder-

(Zie vervolg op blz. 244.)

De gouden trits.

Als een richtsnoer voor de Heilige Bediening geeft Paulus in Titus 2:11—15 een treffende beschrijving van het nieuwe leven. Zij kan naar haar inhoud worden saamgevat in drie woordjes: zekerheid — gemeenschap — heiligheid! De eerste gedachte van Paulus is deze: Genade komt van buiten! De zaligmakende of zaligheid-brengende genade Gods is opgegaan als een zon over de verloren menscheit. Het valt ons moeilijker dan wij meenen om deze waarheid der waarheden vast te houden. Wij hellen altijd weer over tot de gedachte dat het op aarde beslist wordt, soms zelfs op dat kleine stukje aarde dat ingesloten is tusschen de wanden van een gereformeed of vrij-evangelisch kerkgebouw. Mensch, gij zijt dwaas! het wordt in den hemel beslist! Wij zakken eveneens telkens weer terug op den droggrond, dat het door den mensch beslist wordt. Er was maar niet één Arminius, gezegd Jacobus, eenige eeuwen geleden. Er zijn honderden van dien van, wij koesteren een klein, aardig Arminiaantje aan eigen boezem. O ja, wij zeggen het wel zuiver in enkele vrome Satzen, wij geven Gode wel het Soli Deo Gloria! Maar hoe vaak komt het in onze beschouwingen toch feitelijk maar op een inwendigen zaligmaker neer. Hoe probeeren wij in onze zielszorg dien inwendigen zaligmaker met versterkende middelen op krachten te brengen of van zijn minderwaardigheidsgevoel te genezen. Maar Gods Woord wil ons hier van terugbrengen. De genade Gods ging op zaligheid-brengend. Let wel, niet maar geloof-brengend als werkkapitaal om de zaligheid te verwerven, niet bekeering-brengend als middel om daartoe te geraken, niet een voorwaardelijke zaligheid-brengend, die wij zouden kunnen verliezen. Neen, zij verscheen met het volle werk van een volkomen verlossing. Onze Catechismus zegt het voortdurend: wie niet in een volkomen zaligheid geloofd, die geloofd niet! Ik zou dan ook in het eerste antwoord van Zondag 11 wel een dikke punt willen zetten. Waarom wordt de Zone Gods Jezus genoemd? Omdat Hij ons zalig maakt! Punt. Rust een weinig! Zult gij dien naam van Jezus een sluimerkussen der valsche gerustheid durven noemen, gij, goddelooze man? Rust mijn ziel, de Zone Gods heet Jezus! Dan zou ik in dezen Zondag wel een derde vraag willen formuleren van den volgenden inhoud: Gelooven die ook in den eenigen Zaligmaker Jezus, die zeggen: ik ga verloren want mijn geloof is te klein, mijn bekeering is te onvolkomen, mijn wandel te slordig? Neen zij, ach, neen zij... Lezer, hoe heet u w Zaligmaker, heet hij waarlijk Jezus? Of draagt hij practisch en feitelijk een anderen naam: geloof, bekeering, bevinding? Nu laat Paulus een tweede gedachte bij de eerste aansluiten. Genade dringt naar binnen. Diezelfde, volkomen, zaligheid-brengende genade dringt naar binnen. Zij brengt ons tot gemeenschap. De apostel heeft hiervoor een prachtig beeld, het voorbeeld van een moeder die haar kinderen opvoedt. U heeft het meermalen aangezien, als een moeder zich over haar kind boog en het „Vader" leerde zeggen en den moedernaam stamelen. Welk kind zal — als die zoete stem het voorzegt — geen vrijmoedigheid vinden om dat „Vader" na te zeggen en dat „Moeder" uit te spreken! O, later zullen die kinderen mogelijk eigenwijze wenschjes uit het hoofd leeren en op een kransje met bloemen neerschrijven in schoonschrift. Maar dat eerste „Vader", dat eerste „Moeder", de moeder dwingt het haast van de kinderlippen en zij belooft het met duizend kussen! En in dat „Vader", in dat „Moeder" belijdt het kind: Van u ben ik zeker! Want zekerheid is niet een zeker slothoofdstuk, dat ook wel eens gemist wordt, maar zekerheid gaat vóór omdat God voorop gaat. Wie tot God komt moet gelooven dat Hij is, dat Hij God is, de Waarachtige! Dan voltooit Paulus zijn schets van het nieuwe leven. De genade — o, mijn broeder, — dezelfde zaligheid-brengende genade — is ook heiligheid-brengende genade. Als die ijver ontbreekt, is de gemeenschap niet echt, maar een vroom egoïsme. Dan hebben wij ergens gerust, aan de koude boezem van een begrip of aan het hart van vrome menschen, maar niet aan het brandend liefdehart Gods. IJverig in goede werken, dat is niet de fabriek ingaan en achter de machines kruipen, waar het leven zijn fijnheid en schoonheid verliest. Dat is bloeien zoals op dit oogenblik de bongerd in bloei staat. Dat is niet er wat van probeeren te maken, maar dat is leven uit de zaligheid-brengende genade die over ons is opgegaan. Zuiverheid van den wandel hangt onverbreeklijk samen met de zekerheid der genade, waardoor wij ondanks alle struikelen blijven belijden: Vader, van U ben ik zeker! Want daartoe heeft Christus geleden, opdat Hij Zich een eigen-domsvolk zou reinigen, ijverig in goede werken.

N. B.

heid inzake een dogmenhistorisch vraagstuk te helpen aanbrengen, hem bij dit onderzoek leidde, maar dat hij dit instelde vooral ook in de overtuiging, dat aan de gemeente van onze dagen een dienst bewezen wordt, wanneer zij opnieuw zich bewust wordt, dat zij, en hoe zij, en waartoe zij, vereenigd is met Christus, haar Hoofd, blz. 23, zet hij vervolgens uiteen, wat die gemeenschap volgens Calvijn naar haar wezen is, dat zij door het geloof verwerkelijkt wordt, welke vrucht zij draagt, hoe de kerk met haar in verband staat, welke de betekenis der sacramenten voor haar is, en dat „Christusgemeenschap” niet is „Christusmystiek”.

De gemeenschap met Christus is de grondslag van alle heilsgenieting des menschen, bl. 24, rust op Gods verkiezing, blz. 36, wordt gewerkt door een Heiligen Geest, blz. 25, is geene identiteit met Christus, blz. 27, komt tot stand door het geloof, blz. 36, dat middel is, blz. 44, en heilzekerheid is, blz. 46, maar geen bloot intellectuele kennis, blz. 47, betrokken is op de Heilige Schrift of het Evangelie, doch niet als een tweede object, blz. 41, doch omdat Christus voor ons treedt in het gewaad der Schrift, blz. 42.

Vóór wij in Christus zijn, zijn wij onnut en dor hout, en beginnen eerst ranken te worden, wanneer wij in Hem ingroeien, blz. 54. De inplanting in Christus door het geloof is niet eene op zichzelf staande gebeurtenis, maar met haar is de beslissing over ons gevallen in elk opzicht, uit haar komt voort, wat wij zijn voor God en voor de menschen, blz. 56. Hare vrucht is wedergeboorte of vernieuwing, en heiliging, blz. 57. Rechtvaardiging en inplanting staan niet in oorzakelijke verhouding tot elkander, maar beteekenen eene en dezelfde daad Gods, bij welke geene sprake kan zijn van vroeger en later, blz. 60. Zonder eenige onzekerheid (Schwanken) leert Calvijn, dat God ons rechtvaardigt, terwijl of doordat Hij ons aanziet in Christus, n.l. als de zondigen, die door het geloof ingegaan zijn in de gemeenschap van Zijnen Zoon, blz. 63. Aan Christus deelhebben heet niets anders dan deelhebben aan Zijne gerechtigheid, blz. 64. Deze gemeenschap met Christus sluit ook in de heiliging of het nieuwe leven, blz. 65. Ook in de heiliging staat niet de vrome mensch op den voorgrond, maar God, Die ons met Zijnen Zoon verbonden heeft, blz. 67. Rechtvaardiging en heiliging staan maar niet naast elkander, blz. 68. De heiliging is geen hoogere trap tegenover de rechtvaardiging, en bij Calvijn vindt men geene gedachte van eene inklevende heiligheid en van eene door het geloof bewerkte psychische verandering, blz. 70. De Christusgemeenschap laat geen grootworden van den vromen mensch toe, en de grenzen tusschen Christus en ons worden nergens uitgewischt of onduidelijk, blz. 71.

Ik kon nog een poos doorgaan, uit dit boek van 150 bladzijden dergelijke korte aanhalingen, of beknopte aanwijzingen van zijnen inhoud, te geven. Maar men leze het werk zelf. Het medegedeelde moge zijne belangrijkheid doen inzien.

Wellicht ware het niet ongewenscht geweest, dat Dr Kolfhaus ook besproken had de verbinding van Christus met Gods uitverkorenen in Gods raad, waardoor de Heere Christus gesteld werd en aan de Zijnen gegeven als hun Hoofd en Borg, en zij aan Hem als de

gegevenen des Vaders, die Hij zou vrijmaken en zaligen, en waardoor hunne schulden en verplichtingen op Hem gelegd, en Zijne voldoening en verdiensten als op hunne rekening geplaatst werden. Nu zegt hij wel, dat deze gemeenschap met Christus rust op Gods uitverkiezing, maar handelt hij voorts over de verwerkelijking en vrucht dezer gemeenschap, en laat de daaraan als voorafgaande gemeenschap in Gods raad, en de wederkerige overdracht daarbij, wanneer ik het zoo mag zeggen, en van welke de in den tijd tot stand komende gemeenschap de verwerkelijking is, zonder afzonderlijke behandeling, zoodat deze niet duidelijk in het licht treedt. Toch geeft hij op blz. 36 ook deze woorden van Calvijn: „...prius ordinatos fuisse ad vitam” (= dat eerst tot het leven geordineerd geweest zijn) degenen, die door het geloof in Christus' lichaam ingeplant, een onderpand van hunne aanneming in Christus ontvangen.

S. GREIJNDANUS.

Dr W. Kolfhaus over Calvijn en de Mystiek.

In zijn werk „Christusgemeenschap bij Johannes Calvijn” handelt Dr W. Kolfhaus ook over „Christusgemeenschap, niet Christusmystiek”. Hij wijst daar op allerlei termen, die Calvijn gebruikt, en die uit de Mystiek van alle tijden wel bekend zijn, en vraagt dan, of ook Calvijn zijn tol aan de Mystiek betaald heeft, of dat althans een geval van „belemmerde Mystiek”, waarvan E. Brunner spreekt, bij hem te constateeren zou zijn. Hij zegt dan eerst, dat wanneer Calvijn hier spreekt van Geest, hij den Heiligen Geest noemt, en verder, dat Calvijn zegt: „Geest en Woord”, blz. 125. Dan schrijft Dr Kolfhaus, dat Mystiek hare vast bepaalde geschiedkundige stempel heeft ontvangen, en niet met vrome ervaring en religieus gevoel gelijk gesteld mag worden. Daardoor, dat men elke uiting van het vrome gevoel kortweg als Mystiek catalogiseerde, is eindelooze verwarring ontstaan, blz. 126. Mystiek is eene buitengewoon veelvormige grootheid, en vooral, waar zij in Christelijk gewaad verschijnt, maar haar grondtrek is overal dezelfde: het pogen des menschen om onmiddellijk gemeenschap met God te verkrijgen, om met zijne blijdschap en smart te verzinken in de Godheid, om op te houden mensch te zijn door meditatie, ascese, gebed of eenig ander middel, om opgenomen te zijn in God, om een genieten der heilvolheid op oogenblikken van het diepste ingaan in God, zij het in of zonder samenhang met extase of gezichten of met eenigen anderen vorm van buiten zichzelf te zijn, blz. 126. Daarvan echter wil Calvijn niet weten. Niet de mensch zelf, maar de Heilige Geest werkt alle heilsgenieting. Deze ervaringen en zielsgesteldheden ontspringen bij hem niet, zooals in de Mystiek, uit het mystieke beleven der verzinking in het eigen binnenste en uit eenzame bespiegeling, maar uit het hooren van het Woord van God, dat ons treft als een bliksemflits uit den hemel, blz. 128. Alles, wat aan de Mystiek kenmerkend is, ontbreekt bij Calvijn. Wat hem van haar scheidt, is in den laatsten grond zijne onvoorwaardelijke onderwerping onder het Woord der Schrift en zijn leven uit dit Woord, blz. 129. Calvijn heeft de Mystiek van de Middeleeuwen wel gekend. Augustinus stond bij hem in weerwil van

zijne Mystiek in hooge eere, hij en met name Bernard van Clairvaux worden steeds door hem aangehaald. Dat beteekent echter niet, dat hij zich ook bij hunne uit de Mystiek stammende gedachtengangen aansloot of ook slechts de door hen aan den woordenschat der Mystiek ontleende begrippen voetstoots en met denzelfden inhoud gevuld als bij die mannen, overnam, blz. 132. Calvijn's heilsovertrouwen kende slechts den éénen grond: het gesproken en vleesch geworden Woord Gods, door hetwelk wij aan God gebonden zijn en steeds weer aangedroven worden, Hem te zoeken. Uit Hem ontspruit zijne verhouding tot God, die onafhankelijk is van de wisseling der gewaarwordingen, blz. 134. Dat Christus in ons woont, beteekent aldus voor Calvijn, dat wij aan Zijn Woord gebonden zijn en buiten dat Woord geene openbaring hebben te zoeken, blz. 135. Daarbij komt eene verdere zaak, die Calvijn's Christusgemeenschap scheidt van de Christusmystiek. In het midden van het begrip van Calvijn staat boven alles uitstekend het kruis, blz. 137. Van een losmaken der banden van het leven der affecten, van alles, dat aan Zelfliefsheid in de vereniging met Christus ook slechts van verre nabij komen kan, ontmoeten wij bij Calvijn geen spoor. Het woord geloofsmystiek, thans eene Widerspruc in sich selbst, laat zich op zijn denken niet toepassen, blz. 138. Geen mysticus zou zeggen, wat de reformator zegt: Geene verontschuldiging heeft degene, die moedwillig de uitwendige gemeenschap der kerk verlaat, waar het Woord Gods gepredikt wordt en de Sacramenten bediend worden. Niet de vrome enkeling staat op den voorgrond, maar geldt als lid van het lichaam, dat in elk opzicht aan het in het Bijbelwoord zich openbarende Hoofd onderworpen is, blz. 140. Bij Calvijn kan de Christen geen stap in zijn leven doen zonder het licht der Schrift. Zonder de Schrift is hij geen oogenblik zeker van zijn leven, blz. 141. De leer wil indringen in hart en leven, daar zij toch het Woord is van Hem, Die in ons woont en uit Wien ons alles toekomt. De rechte heilzekerheid moet diep ingedrukt zijn in onze harten. Gelijk de Christusgemeenschap ons er voor bewaart, naast het Woord van het Hoofd nog een „inwendig licht” en dergelijke te zoeken en zoo voor de verzoeking der Mystiek te bezwijken, zoo verhindert zij aan den anderen kant ook, af te glijden in Intellectualisme en Moralisme. Met de innigheid, die men in de Mystiek prijst (der Mystiek nachtrüht), de zorg voor een warm persoonlijk Christenleven is Calvijn waarlijk vertrouwd geweest, blz. 142. Het christelijk geloof vergenoegt zich niet met koude toestemming van Gods Woord, maar verlangt hartstoechtelijk naar Hem en dringt in stormachtige stoutmoedigheid op Hem aan. Levendigheid, warmte, innigheid zijn de kenteekenen van deze bij geene Mystiek onder te brengen vroomheid der gemeenschap met Christus door het geloof, blz. 143. Ook juist het verborgene en inwendigste van het christelijke leven, het verkeer met God, is geen vrij zich laten gaan van menselijke vroomheid, maar staat onder bestendige controle van het Woord van God, waardoor het gebed gewekt is, waarop het zich grondt, waaraan het gebonden blijft, blz. 144. Het getuigenis des Heiligen Geestes brengt ons geen in woorden of feiten bestaanden materiëelen be-

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELKE SCHETSEN

In Kuiper's lijn.

IX.

Souvereiniteit in eigen wetskring.

Een van de meest bekende kenmerken van de wijsbegeerte der wetsidee is, dat zij met sterke overtuiging naar voren schuift de leer der wetskringen.

Wat die leer inhoudt kan misschien het eenvoudigst gedemonstreerd worden door te letten op den door God geschapen mensch.

In een mensch — iedereen weet dat en doet dat — kunnen wij n.l. allerlei „leven”, allerlei „levensuitingen” onderscheiden. We vinden in hem het „gevoelsleven”, het „denk-leven”, het „aesthetisch leven”, het „zedelijk leven”, het „geloofsleven”, het „biologisch leven” (d.w.z. het leven van eten, drinken, voortplanting) enz.

Behalve deze „levensuitingen” kunnen we nog andere „zijden” aan den mensch ontdekken. De mensch heeft immers ook een stoffelijk bestaan: hij kan gewogen worden. Hij neemt ruimte in: hij is een ruimte-figuur. We kunnen ook aan hem tellen: hij is één individueel wezen, heeft twee oogen enz.

Al deze soorten van „leven”, al deze „zijden” van zijn bestaan nu zijn door God aan bepaalde wetten onderworpen. Overeenkomstig die wetten moeten die verschillende „levensuitingen”, die onderscheidene „zijden” functioneeren. Voor iedere „zijde” is een aparte wetten-groep gegeven, waaraan die „zijde”, die „levensuiting” onderworpen is. We spreken dan ook van: getalswetten, natuurwetten, schoonheidswetten, denkwetten, zedelijke wetten, wetten voor het leven des geloofs enz.

Deze verschillende „levensuitingen”, deze „zijden” van Gods geschapen wezens, met de voor iedere „zijde” geldende wetten, noemt de wijsbegeerte der wetsidee: de wetskringen. Zoo is er een wetskring van het denken, het zedelijke

leven, het geloofsleven enz. En we kunnen nu zeggen, dat b.v. een mensch een functie heeft, of fungeert in den wetskring van het denken, de zedelijkheid, het geloof. Kort gezegd: de mensch heeft een denkfunctie, een zedelijke functie, een geloofsfunctie enz.

Die verschillende wetskringen nu zijn niet tot elkaar te herleiden, niet in elkaar op te smelten. Zeker zijn ze op allerlei manier aan elkaar verbonden en met elkaar vervlochten. Maar ten slotte zijn ze naar hun diepste kern onderling onherleidbaar. Denken is nu eenmaal wat anders dan voelen. En zedelijk leven is principiëel wat anders dan geloofsleven. Die onderlinge onherleidbaarheid der wetskringen nu drukt de wijsbegeerte der wetsidee uit door er van te spreken, dat de wetskringen soeverein zijn in eigen kring. Er is dus een soevereiniteit in eigen wetskring.⁶³⁾

...

Wanneer we nu alleen op het woord afgaan, dan kunnen we deze soevereiniteit in eigen wetskring in Kuiper's machtig oeuvre niet vinden. Maar — we mogen niet bij woorden blijven staan, we moeten tot de zaken doordringen. En gaan we daartoe over, dan zullen we verrassende ontdekkingen doen.

We willen tot dat doordringen in de zaken een poging wagen.

...

Een van de machtigste beginselen, door Dr Kuiper er dan ook het diepst in de harten der broederen ingeslagen, is dit beginsel, dat er is en moet zijn in deze wereld een „sovereiniteit in eigen kring”. In de wonder-mooie openingsrede der Vrije Universiteit heeft hij dat „credo” in al zijn rijkdom ontwikkeld.

Deze „sovereiniteit in eigen kring” is een beginsel, dat heerschen moet bij den opbouw van de verschillende „levenskringen” (dit woord is van Dr Kuiper) der menselijke samenleving. Kerk,

staat, school, universiteit, gezin, bedrijf enz. hebben een eigen leven, een eigen taak, en dus een eigen terrein. Ze zijn aan eigensoorlijke wetten onderworpen en mogen tot geen prijs in elkaars werkingssfeer indringen. De overheid in den staat mag zich niet bemoeien met de interne zaken van gezin, kerk, wetenschap enz. En wat van de overheid geldt, geldt voor iederen kring ten aanzien van alle overige kringen. Aldus hebben de levenskringen een soevereiniteit in eigen kring, hun door God zelf krachtens scheppings-ordinantie gegeven. Ze liggen in deze wereld naast elkander en mogen elkaar niet verdringen of overwoekeren. En zoo naast elkander liggend, staan ze alle onder de Sovereiniteit Gods.

Deze sovereiniteit in eigen kring betreft dus wat we wel eens noemen de samenlevingsverbanden, de menselijke gemeenschappen, die er naar den Goddelijken Schepperswil in de wereld van deze bedeeeling moeten zijn.⁶⁴⁾

...

Wie nu zou meenen, dat hiermee in hoofdzaak alles van de „sovereiniteit in eigen kring”, zooals die door Dr Kuiper is gezien en gepropageerd, is gezegd, zou alleen bewijzen, dat hij in Kuiper's gedachten ten aanzien van deze machtige werkelijkheid niet is doorgedrongen.

Zeker, Kuiper kent de soevereiniteit in eigen kring vóór alles toe aan de „levenskringen”, de „samenlevingsverbanden” onder de menschen. Maar daaraan niet alleen!

We lezen, juist in zijn hoofdwerk over deze materie: „Zoo is er een gebied der natuur (!), waaraan de Soverein op stof door kracht werkt naar vaste wet... Een gebied des denkens (!), waarop geen andere wet dan die der logica mag heerschen... Een gebied eindelijk des geloofs (!), binnen welks omtrek alleen de persoon zelf Soverein is, die in het diepst zijns wezens door dat

64) Voor een meer volledige uiteenzetting van Kuiper's beschouwingen in dezen moge ik verwijzen naar het artikel: „Sovereiniteit in eigen kring” in het „Dr A. Kuiper Herdenkingsnummer” van „De Reformatie”, 18de Jaargang, 29 Oct. 1935, No. 5. Niet nader aangeduide citaten in het volgende zijn daar te vinden.

Wastzjns
werking des
nietwring van
wordt ons ter
hell, en het l
van Gods W
het Woord v
Zelf getuigen
Woord zal ee
neer het door
segeld is. Om
in verbinding
eene grens ge
en ingeving
zegt Calvijn, l
Hem, het Ho
selven gewi
op en neer
Christus, h
van ons
geerde identi
kan, blz. 146.

De Groote (XXXIV.)

297. Wat l
Dat zooals
aldus ook v
beijeld en f

298. Wat l
Ten eerste,
leven onder
Christus, de
eetwigen lev
Ten tweede
wordt, waar
driven de v
de geloovigen

299. Wat
drinken?

Het is gel
den Geest v
van het lich
dat dat (lich
geving der
Bren, (door
uitgestort is
rechtigheid,

300. Is Cl
van de verd
Heiligen Gee
Het is d
aan den Per
Want Zijn G
tegen wordt
daarmee één
R.

4) ipius Cl

geloof zich
ken en dat
kelijk „krin
eigen kring
sovereiniteit
diepste spil
op rust.”

Hier gaat
den zin van
banden r
maar over
als denken
En de „so
daar!

Wanneer
het begrip
reert ten m
lijke functi
schappen w
navolgen w

Een paa
„functi
tekenis in
reeds geno
weer ontle
sprak, doch
thetisch en
tlen”. He
gedijt eerst
wikkeling
is.” En m
hogere le
natuur beh

Wanneer
vereiniteit
in de „nat
mensch; e
per's rotsv
onder eigen
king bepa
aardigheid

65) Souve
66) Idem,
67) Het Ca
68) E. Vot

name Bernard aangehaald. Dat hij hanteert uit de aansluit of ook dat der Mystiek zelfden inhoud z. 132. Calvijn's grond; het ge- is, door het volk der aangedreven spruit zijne ver- an de wisseling Christus in ons at wij aan Zijn ord geene open- arbij komt een- enschap scheidt midden van aat boven lz. 137. Van een- r affecten, van- ging met Chris- kan, ontmoeten geloofsmystiek, st, laat zich op en mysticus zo- arontschuldiging ge gemeenschap gepredikt wordt de vrome enke- als lid van het het Bijbelwoord s, blz. 140. Bij zijn leven doen e Schrift is hij 141. De leer wil h het Woord is n ons alles toe- diep ingedrukt tusgemeenschap van het Hoofd e zoeken en zoo wijken, zoo ver- af te glijden in innigheid, (de nachtrijmt), de leven is Calvijn et christelijk ge- eestemming van elijk naar Hem id op Hem aan- kentekenen van vroomheid der of, blz. 143. Ook het christelijke lich laten gaan it onder ba- et Woord ekt is, waarop blijft, blz. 144. ngt ons geen in rioneen be-

waatzijnsinhoud... Want Calvijn verbindt de werking des Heiligen Geestes met de heiliging en vernieuwing van het gansche leven... Het testimonium wordt ons ten deel, om ons zeker te doen zijn van ons heil, en het bereikt dit doel, doordat het de waarheid van Gods Woord aan onze harten bevestigt en ons bij het Woord van God houdt. Van God kan slechts Hij Zelf getuigenis afleggen in Zijn Woord, maar Zijn Woord zal eerst dan geloof in onze harten vinden, wanneer het door het inwendige getuigenis des Geestes verzegeld is. Omdat aldus het testimonium overal verschijnt in verbanding met het Woord Gods, is ook hier aan alles een grens gesteld, wat in de Mystiek zich als werking en ingeving des Geestes voordoet... Unio mystica, zegt Calvijn, te zamen groeien met Christus, lid zijn van Hem, het Hoofd; maar in alles zijn niet wij het, die ons zelve gewichtig toeschijnen en het oog richten op het op en neer van onze vrome ervaringen, gewichtig is Christus, het onveranderlijke voorwerp van ons geloof, zoodat de door de Mystiek be- geerde identiteit van subject en object nooit voorkomen kan, blz. 146.

S. GRELDANUS.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXXIV.)

297. Wat beteekent het breken van het brood?

Dat zooals voor elk onzer dat brood gebroken wordt, aldus ook voor elk onzer Christus aan het kruis ver- breijeld en gestorven is.

298. Wat beteekent het gebruiken van brood en wijn?

Ten eerste, dat zooals brood en wijn het lichamelijk leven onderhouden, aldus het lichaam en bloed van Christus, door ons gegeten en gedronken, ons ten eeuwigen leven voeden.

Ten tweede, dat zooals uit vele graankorrels één brood wordt, waarvan wij een deel ontvangen, en uit vele druiven de wijn ontstaat, dien wij drinken; alzoo ook de geloovigen één lichaam worden in Christus.

299. Wat is: Christus' lichaam eten en Zijn bloed drinken?

Het is gelooven in Christus, en door het geloof en den Geest van Christus, die in ons woont, een lidmaat van het lichaam van Christus worden, zoodat wij, om- dat dat (lichaam) in den dood is overgegeven, de ver- geving der zonden ontvangen; en uit Hem, als uit de Bron, (door den H. Geest, die in Hem woont en in ons uitgestort is), het eeuwige leven en de eeuwige ge- rechtigheid, die in Hem is, drinken.

300. Is Christus te eten slechts: deelgenoot worden van de verdienste van Christus en van de gaven des Heiligen Geestes?

Het is dit alleen niet, maar ook de gemeenschap aan den Persoon en zelfstandigheid van Christus Zelf⁶⁵. Want Zijn Godheid woont in ons. Zijn lichaam daaren- tegen wordt zoo met onze lichamen verbonden, dat wij daarmee één zijn.

B.

G. B.

65) ipsius Christi personae et substantiae communicatio.

drift enz. heb- k, en dus een soortige wet- geen prijs in e overheid in net de interne enz. En wat leren kring ten dus hebben de eit in eigen is scheppings- deze wereld niet verdringen elander lig- reiniteit Gods. ng betreft dus enlevings- meenschappen, pperwil in de jn.⁶⁴)

in hoofdzak kring", zooals propageerd, is ij in Kuyper's achtige werke- niteit in eigen nskringen", de de menschen.

over deze ma- tur (!), waarin t werkt naar ns (!), waarop ica mag heer- geloofs (!), bin- on zelf Souve- zens door dat

geloof zich wijdt.⁶⁵) En die natuur, dat den- ken en dat geloof worden door Kuyper nadruk- kelijk „kringen" genoemd en ze hebben ook een in eigen kring geldende soevereiniteit. Ja, de geloofs- soevereiniteit wordt door Kuyper genoemd „de diepste spijl waar alle Souvereiniteit in eigen kring op rust."⁶⁶)

Hier gaat het niet meer over levenskringen in den zin van menselijke gemeenschapsver- banden met een eigen aard en taak en terrein, maar over bepaalde functiën van den mensch, als denken en gelooven; ja zelfs over de „natuur"! En de „sovereiniteit in eigen kring" geldt ook daar!

Wanneer dus de wijsbegeerte der wetsidee met het begrip „sovereiniteit in eigen kring" ook ope- reert ten aanzien van de verschillende mensche- lijke functiën en zelfs bij de natuur-zijden der ge- schapen werkelijkheid, dan doet ze niets, dan navolgen wat Kuyper haar voordeed.

Een paar maal noemde ik reeds het woord „functiën". Het is een woord van groote be- tekenis in de wijsbegeerte der wetsidee, gelijk reeds genoegzaam bleek. Welnu ook dit woord is weer ontleend aan Kuyper's gedachtenwereld. Hij sprak, doeleind op gevoel, denkleven, ethisch, aes- thetisch en geloofs-leven, als van „levensfuncti- òn". Het menselijke leven, zoo betoogde hij, gedijt eerst dan in hogere harmonie, als de ont- wikkeling van deze levensfunctiën een evenredige is.⁶⁷) En met name noemde hij het geloof „de hogere levensfunctie, die tot onze menselijke natuur behoort."⁶⁸)

Wanneer we nu zien, dat Dr Kuyper „de sou- vereiniteit in eigen kring" van kracht acht óók in de „natuur" en de „levensfunctiën" van den mensch, en we houden dan vast, dat naar Kuy- per's rotsvaste overtuiging, alle geschapen leven onder eigen, dat leven in aard en bestaan en wer- king bepalende, wetten is gesteld; ja, dat de eigen- aardigheid van dat leven juist door die van God

65) Souvereiniteit in eigen kring; p. 11/12.

66) Idem, p. 15.

67) Het Calvinisme 2, p. 135, 137.

68) E. Voto II, p. 296.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het „Voorbehoud" der Kerk.

II.

In een vorig artikel hebben we den eisch ver- meld, dien Rosenberg en de zijnen aan de Kerk stellen: zij moet zich geheel en onvoorwaardelijk in dienst van het nationale leven stellen; zij mag in deze zaak geen enkel voorbehoud maken; ge- hoorzaamheid aan de eischen van het volksche leven is het eerste gebod.

Welnu, zegt Brachmann in zijn „Alfred Rosen- berg und seine Gegner", aan die voorwaarde vol- doet de hedendaagsche Protestantische Kerk niet; zij maakt „voorbehoud", dat is een niet te looch- nen feit. En hij voegt er, in navolging van Rosen- berg aan toe: Van dit voorbehoud gaat de ver- lammende werking uit, die het droeve lot van de Protestantische theologen werd.

Men realiseere zich goed waarom het hier gaat. Tot de Kerk wordt het verwijt gericht, dat zij Gods geboden hooger stelt dan menselijke, en dat zij door dat te doen zichzelf ondermijnt! Tot de Kerk wordt het verwijt gericht, dat zij ge- hoorzaam is aan haar Heer! Neen, natuurlijk wordt dat verwijt niet in dezen vorm gegoten. Maar, het komt daarop neer; dat is de aan- klacht!

Begonnen wordt met de mededeeling, dat Gods geboden en die van het nationale leven samen- vallen; er is geen onderscheid. En de Kerk, die onderscheid maakt, zegt deze leer, erkent God niet, en verwerpt daarmee het nationale leven. Dat is de vorm, waarin de aanklacht wordt ge- geven. De verleidelijke vorm! De verleiding tot ongehoorzaamheid. Waaraan, helaas, een deel der Kerk bezwijkt. Getuige de verordeningen van Dr. Werner onlangs gegeven. Getuige een uittaling van een Thüringschen „Evangelischen" bisschop, de „Landesbischof" Martin Sane, onlangs gepu- bliceerd. Deze uittaling is te merkwaardig om niet weergegeven te worden.

Sane heeft bij het Sturmhutverlag in Freiburg, een brochure doen uitgegeven, getiteld: „Martin Luther über die Juden". In het voorwoord schrijft deze kerkelijke autoriteit:

„Op den 10den November 1938, op den dag, waarop we de geboorte van Luther gedenken, branden in Deutschland de synagogen. Het Duit- sche volk geeft zijn antwoord op de vermoording van den gezantschapsraad Von Rath door de hand van een Jood. De macht der Joden op economisch gebied wordt definitief gebroken en daarmee den door God gezegenden vrijheidsstrijd met de vol-

gegeven en gehandhaafde wetten is bepaald en wordt bewaard — dan mogen we, blijvend in Kuyper's eigen gedachtenlijn, rustig beweren, dat deze soevereiniteit in eigen kring vanzelf moet leiden tot het aanvaarden van een soevereiniteit in eigen wetskring. Dat wil dan zeggen: een eigensoortigheid en onderlinge onher- leidbaarheid van die „natuur" en die „levens- functiën" MET de wetten, die die „natuur" en die „levensfunctiën" beheerschen.

Wetten en het door die wetten beheerschte leven, passen immers op elkaar als de stempel op de medaille, die met dien stempel geslagen werd.

Maar met het bovenstaande is omtrent dit punt nog niet alles gezegd.

Nog op andere wijze moeten we tot het resul- taat komen, dat Kuyper de soevereiniteit in eigen wetskring met groote klaarheid heeft gezien en geleerd.

Wanneer we hooren van het feit, dat kerk, staat, gezin, universiteit enz. sovereen zijn in eigen kring, dan moet bij ieder de vraag rijzen: wa- rom zijn ze dat? Een dergelijke soevereiniteit kan toch maar niet willekeurig door menschen worden geponeerd!

Natuurlijk heeft ook Dr Kuyper deze vraag ge- steld en beantwoord.

Dit antwoord vernemen we reeds, als we hem over die sovereen kringen hooren spreken als over levenskringen of ook levenssferen — wo- rden door hem voortdurend gebezigd. Maar nog duidelijker wordt het antwoord, als Kuyper ons komt zeggen, dat in die levenskringen, die zich naar eisch van Gods ordinantie vormen, die „in het wezen der dingen gegrond en dus van God ge- schapen" zijn, een eigensoortig „leven", een be- paalde „levensuiting" wordt gevonden. In elken kring „openbaart" zich een bepaald „leven". We vinden er in: „levensuitingen" der „maatschap- pij."⁶⁹) Er zijn „organen", „organisatiën", waarin

69) Kuyper vat hier onder „maatschappij" samen alle „leven", dat „zijn impuls niet van den Staat ontvangt: t.w. het huizezin, de Kerk, de plaatselijke gemeente, handel, nijverheid, wetenschap, kunst en wat dies meer zij". Ons Program 3, p. 300.

ledige bevrijding van ons volk gekroond. Het We- reldkatholicisme en de Oxfordwereld protesteert; zij verheffen samen met de Westersche democra- tieën hun stemmen als beschermheeren der Joden, en stellen zich tegenover het Duitse Rijk, waar dat den Joden den oorlog verklaart. In dit uur moet de stem van den man gehoord worden, die als de Duitse profeet in de 16de eeuw, uit on- kunde (!) eerst als vriend der Joden begon, maar die, door zijn geweten gedreven en door zijn levens- ervaringen geleerd, de grootste anti-semiet van zijn tijd is geworden, de man, die zijn volk tegen het Joodsche gevaar waarschuwt. Zijn stem is ook nog heden geweldig dan het armzalige woord der internationale Jodengenooten en schriftgeleerden, die zich van God en volk vervreemd hebben en die niets meer van Luther's werken wil welen...

Tot zoover bisschop Sane.

Dat is het „christendom", zooals dat heden in sommige landen geleerd wordt. Deze „dienaar" maakt geen „voorbehoud", integendeel; hij laat ons zien hoe de Kerk zich moet gedragen om waardeering in de oogen der machthebbers te vinden.

Laten we toch bedenken, dat dagelijks 75 mil- lioen menschen (of zijn het er meer) opgewekt worden om te leven en te handelen, zooals die man het wil. En dat in deze tijden, waarin het nationale leven volle aandacht vraagt, krachtig de eisch van Gods Woord verkondigd moet wor- den ook dit leven (in al zijn geleidingen) naar Zijn ordinantiën te richten. Dat de Kerk dit „voorbe- houd" moet maken.

* * *

Keeren we nu naar het boekje van Brachmann terug.

Hij zegt, dat de (door hem gelaakte) houding der Kerk voortkomt uit haar belijden van schuld en zonde. Zij, (de Kerk), luidt het, heeft een andere basis dan die van het volksche bestaan. De grond- slag van de Evangelische theologen is de door het semietische Oosten overgebrachte voorstelling van den paradijsachtigen oertoestand der wereld, die aan alle historie voorafgaat. Deze oertoestand, zegt men vervolgens, heeft zich niet kunnen hand- haven. Maar het verlangen naar hem, dat in een, slechts dogmatisch te begrijpen, verlossing zijn voorloopige vervulling ervaart, is, meent men, ge- bleven. In ieder geval: de wereld staat onder het minusteeke. D.w.z. die wereld is principiëel verkeerd. Maar, vervolgt Brachmann, de volksche op- vating van het bestaan kent geen paradijsachtigen oertoestand in den zin van den voor-Aziati- schen-Oosterschen mensch. Hij kent het bestaan slechts als strijd om het bestaan. „De strijd is de vader van alle dingen", zegt de Grieksche phi- losoof Heraclitus. Met hem begint het leven, in hem bereikt het zijn hoogtepunt, met hem sluit het af. Leven en dood vormen hier een onverbroke- lijke eenheid, die het verhindert den dood (zoo- als Paulus het doet) te verstaan als de „bezoldi-

dit maatschappelijk „leven" zich „uit". Dit zijn alle uitspraken van Kuyper zelf.

Kuyper verduidelijkt zijn bedoeling als hij er op wijst, dat de wetenschap, beoefend in de univer- siteit, „niets anders is dan de aanwending van het ons ingeschapen onderzoekings- en denkvermogen op den kosmos, en de kunst niet anders dan de natuurlijke productiviteit van ons verbeeldings- leven." Een kerk is er, „wijl het God behaagd heeft den mensch behoefte aan godsvrucht en aan- bidding in te scheppen."

De eigensoortigheid der sovereen kringen leidt dus tot het aannemen van de eigensoortig- heid van het daarin werkende „leven"; of — anders gezegd — van de daarin zich roerende „levensuitingen". Ja, eigenlijk is het zelfs omgekeerd: omdat er in die kringen van kerk, staat, wetenschap, kunst enz. een eigen levens- uiting van den mensch gevonden wordt, die daarin domineert en die eigensoortig en dus niet herleidbaar is tot andere levensuitingen — daár- om zijn ze sovereen t.o.v. elkaar. Die sovereen- teit rust op de eigensoortigheid van het in de kringen werkende leven.

Maar dit eigensoortige „leven" is weer gebon- den aan bepaalde, door God daarvoor gestelde wetten. Het ééne (het eigensoortige „leven") is absoluut onbestaanbaar zonder het andere (de eigensoortige wetten).

En zoo komen we ook op deze wijze tot de con- clusie, dat Dr Kuyper reeds de idee van souve- rene wetskringen (kringen van eigensoortige wet- ten met het door die wetten bepaalde en be- heerschte eigensoortige leven) heeft gegrepen.

* * *

En de wijsbegeerte der wetsidee — zij had alleen die idee over te nemen en uit te werken naar streng wetenschappelijke methode, rekening hou- dend met den stand van het huidige wijsgeerige en vakwetenschappelijke onderzoek, om aldus ook deze door en door Schriftuurlijke visie (om een geliefkoosde uitdrukking van Kuyper zelf te be- zigen) „aan te passen aan het moderne bewustzijn." Natuurlijk met meedoogenlooze handhaving van de ééne albeheerschende antithese.

H.

C. V.